

L'ACCIÓ DE NUL·LITAT I ELS EFECTES RESTITUTORIS EN EL MARC DEL PRINCIPI D'EQUIVALÈNCIA DE LA UNIÓ EUROPEA. COMENTARI DE LA SENTÈNCIA DEL TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LA UNIÓ EUROPEA DEL 13 DE MARÇ DE 2025 (CAS C-230/24, BANCO SANTANDER)

Gemma Caballé Fabra

Professora lectora

*Departament de Dret Privat, Processal i Financer
Universitat Rovira i Virgili*

1. PLANTEJAMENT

La Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (STJUE) del 13 de març de 2025¹ és el resultat de la qüestió prejudicial plantejada pel Jutjat de Primera Instància número 8 de la Corunya, que torna a posar sobre la taula els efectes derivats de la declaració de clàusules abusives en els contractes, en aquest cas en l'àmbit de la contractació hipotecària.

Ens trobem davant d'un litigi que va sorgir l'any 2009, quan un consumidor va subscriure un préstec hipotecari amb una entitat bancària a través del qual el consumidor assumia totes les despeses derivades de la constitució de la hipoteca a conseqüència del que es considerava en la clàusula objecte de la controvèrsia.

La part consumidora va interposar l'any 2023 (catorze anys després de signar el contracte) una demanda en la qual demanava la nul·litat de la clàusula² i, al mateix

1. Sentència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (en endavant, STJUE) (Sala Novena) del 13 de març de 2025 (cas C-230/24, Banco Santander) (ECLI:EU:C:2025:177).

2. El primer cop que el Tribunal Suprem (TS) es va pronunciar sobre la nul·litat de la clàusula d'aquest tipus de despeses va ser a través de la Sentència del Tribunal Suprem (STS) del 23 de desembre de 2015 (ECLI:ES:TS:2015:5618), i també ho va fer diferents cops l'any 2019. Vegeu aquestes últimes sentències a: Segismundo ROYO-VILLANOVA ÁLVAREZ, «Comentario de cuatro sentencias del Tribunal Supremo de 23 de enero de 2019 (46/2019, 47/2019, 48/2019, Y 49/2019). La cláusula de gastos en los préstamos hipotecarios de consumidores: la abusividad y sus consecuencias», a Mariano YZQUIERDO TOLSADA, *Comentarios a las sentencias de unificación de doctrina: (Civil y mercantil)*, vol. 11, Madrid, Dykinson, 2019, p. 62 i seg.

temps, la restitució dels imports desemborsats en concepte de despeses derivades de la constitució de la hipoteca a conseqüència de la clàusula en qüestió. L'entitat bancària demandada defensa que l'acció per a reclamar la restitució dels imports ha prescrit i no és exigible, ja que per a les accions personals el termini de prescripció es va reduir de quinze a cinc anys com a conseqüència de la modificació de l'article 1964 del Codi civil (CC) que va fer la Llei 42/2015, del 5 d'octubre, de reforma de la Llei 1/2000, del 7 de gener, d'enjudiciament civil.³

No obstant això, l'objecte principal de la qüestió prejudicial plantejada és el fet que en l'ordenament jurídic espanyol, per una banda, l'acció per a declarar una clàusula nul·la és imprescriptible⁴ i, per l'altra, les accions personals (com pot ser una acció de restitució) que no tinguin un termini especial prescriuen al cap de cinc anys (art. 1964 del CC).⁵

El Jutjat de Primera Instància número 8 de la Corunya qüestiona que l'acció per a sol·licitar la nul·litat de l'obligació no prescrigui, mentre que l'acció per a exigir el que s'ha pagat de més sí que ho faci. De fet, en l'apartat 15 de la Sentència el jutge planteja el dubte de «si es pot tractar de forma diferent, per una banda, la demanda que pretén declarar la nul·litat de la clàusula i, per l'altra, la demanda basada en els efectes restitutoris de tal declaració». No obstant aquest precepte, cal tenir en compte que, tal com s'estableix en l'apartat 13 de la mateixa sentència, el consumidor afectat

3. El *dies a quo* a partir del qual comença a comptar el termini no ha estat exempt de discrepàncies judicials i doctrinals. Segons el TJUE, la tesi majoritària és que les referides despeses es poden reclamar a partir de la sentència que declari nul·la la clàusula (STJUE del 12 de desembre de 2024, cas 300/23 [ECLI:EU:C:2024:1026], i STJUE del 25 d'abril de 2024, cas C561/21 [ECLI:EU:C:2024:362]). Vegeu amb més detalls la divergència doctrinal i jurisprudencial quant al *dies a quo* del termini de prescripció a: Manuel Jesús MARÍN LÓPEZ, «La prescripción de la acción de nulidad de la cláusula de gastos y de la acción de restitución de los gastos abonados», *Revista CESCO de Derecho de Consumo*, núm. 22 (2017), p. 86-99.

4. En aquest sentit, no hi ha dubte de la imprescriptibilitat quan es tracta d'una nul·litat radical o absoluta, com és el cas de la que es deriva de l'existència de clàusules abusives. Vegeu, per exemple, la STS del 6 d'octubre de 2016, RJ 4756 (ECLI:ES:TS:2016:4283).

5. L'article 1964.2 del CC considera que el termini de prescripció de les accions personals que no tinguin un termini especial assenyalat serà de cinc anys. Quan es va signar el contracte de préstec hipotecari objecte de litigi, aquest article del CC considerava que el termini era de quinze anys. Precisament durant l'execució del contracte de préstec hipotecari aquest article va ser modificat per la Llei 42/2015, que va modificar el termini de les accions personals reduint-lo de quinze a cinc anys. La Llei 42/2015 va establir un règim transitori específic en la disposició transitòria cinquena: les accions personals nascudes abans de l'entrada en vigor de la Llei 42/2015 (7 d'octubre de 2015) segueixen el termini antic de quinze anys, però amb una limitació: si el termini de quinze anys encara no havia transcorregut, el nou termini de cinc anys comença a comptar des del 7 d'octubre de 2015.

Segons López Donaire, amb aquesta reducció s'obté un equilibri entre els interessos del creditor en la conservació de la pretensió i la necessitat d'assegurar un termini màxim per a interposar les accions personals. Vegeu Maria Belén LÓPEZ DONAIRE, «Comentario a la Ley 42/2015, de 5 de octubre, de reforma de la Ley 1/2000, de 7 de enero, de enjuiciamiento civil. En especial la reforma de los juicios verbales», *Gabilex*, núm. 4 (desembre 2015), p. 139.

va presentar una sola demanda al Jutjat de Primera Instància per a demanar la nul·litat de la clàusula i la restitució dels imports corresponents.

El jutge que va presentar la qüestió prejudicial va indicar⁶ que, en el cas que l'acció de nul·litat no prescrigui i, en canvi, sí que ho faci l'acció de restitució, podríem trobar-nos amb l'absurda situació que la nul·litat absoluta operés en el buit o no tingués cap conseqüència, ja que, un cop declarada la seva existència (no sotmesa a caducitat ni a prescripció), no es podrien tornar les prestacions si aquest punt de l'acció s'apreciés prescrit o caducat.

Per aquest motiu, davant d'aquesta situació el jutge espanyol va plantejar la qüestió prejudicial al Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE) per a analitzar si el fet de dissociar la nul·litat per abusivitat i els efectes restitutoris, mantenint la imprescriptibilitat de la nul·litat i la prescriptibilitat de l'acció restitutòria, contravé el dret de la Unió Europea (UE). En concret, si contravé la Directiva 93/13/CEE⁷ (sobre clàusules abusives) i el principi d'equivalència, tenint en compte que en el dret espanyol no existeix aquesta diferenciació respecte a altres relacions jurídiques, segons el que diu el jutge en la mateixa qüestió.

2. MARC LEGAL APLICABLE: DRET EUROPEU I DRET ESPANYOL

El dret europeu aplicable en aquest supòsit és la Directiva 93/13, en concret els articles 6.1 i 7.1, que estableixen que les clàusules declarades abusives no vinculen el consumidor. Així doncs, l'efecte d'una clàusula contractual declarada abusiva és que cal fer com si mai no hagués existit i, per tant, mai no produirà efectes per al consumidor.⁸ En conseqüència, l'efecte judicial de la declaració d'una clàusula com a abusiva ha de ser el restabliment de la situació de fet i de dret en què es trobava el consumidor si no hagués existit aquesta clàusula. Aquest restabliment de la situació comporta l'efecte restitutori corresponent si resulta que la clàusula abusiva implica el pagament d'una quantitat de diners, com passa en el cas plantejat.⁹

6. Així es diu a «La justicia europea limita a los consumidores el tiempo para reclamar los gastos hipotecarios declarados nulos», *El País*, 13 de març de 2025, disponible a: https://elpais.com/economia/2025-03-13/la-justicia-europea-limita-a-los-consumidores-el-tiempo-para-reclamar-los-gastos-hipotecarios-declarados-nulos.html?utm_source=chatgpt.com&event=go&event_log=go&prod=REGCRART&o=cerrado (última consulta: 27 octubre 2025).

7. Directiva 93/13/CEE del Consell, del 5 d'abril de 1993, sobre les clàusules abusives en els contractes subscrits amb consumidors (DOCE, núm. 95, 21 d'abril de 1993).

8. Justino, F. DUQUE DOMÍNGUEZ, «Las cláusulas abusivas en contratos de consumo», a Ubaldo NIETO CAROL, *Condiciones generales de la contratación y cláusulas abusivas*, Valladolid, Lex Nova, 2000, p. 495.

9. STJUE del 9 de juliol de 2020, cas C-698/18, Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale (ECLI:EU:C:2020:537).

Pel que fa el dret espanyol, les normes que entren en conflicte i que s'al·leguen en la sentència analitzada són els articles 82 i 83 de la Llei general per a la defensa dels consumidors i usuaris (LGDCU),¹⁰ que defineixen el concepte de *clàusules abusives* i l'efecte d'aquestes, respectivament. L'article 83 de la Llei considera que «las cláusulas abusivas serán nulas de pleno derecho y se tendrán por no puestas». Cal tenir en compte que la norma estatal que va transposar la Directiva europea 93/13 no va ser la LGDCU, sinó la Llei 7/1998, del 13 de abril, sobre condicions generals de la contractació i que precisament va modificar la LGDCU (la versió anterior, de l'any 1984), incloent-hi les disposicions relatives a les clàusules abusives i els seus efectes, que es troben actualment en els articles 82 i 83 mencionats de la LGDCU.

També resulten d'aplicació els articles 6.3, 1303 i 1964 del CC. En concret, l'article 1303 del CC estableix que «declarada la nul·litat de una obligació, los contratantes deben restituirse recíprocamente las cosas que hubiesen sido materia del contrato, con sus frutos; y el precio de los intereses [...]».

Ara bé, arribats a aquest punt, cal diferenciar dues posicions doctrinals que tractem més detalladament en l'aparat 4.1 i que precisament versen sobre la qüestió transcendent per a resoldre la qüestió prejudicial plantejada:

— *Posició A*: la nul·litat per si sola ja comporta la restitució, de manera que el termini per a interposar l'acció de nul·litat per l'existència d'una clàusula abusiva i la consegüent restitució és imprescriptible.

— *Posició B*: l'acció de nul·litat i l'acció de restitució són diferents i independents. Per una banda, l'acció de nul·litat és imprescriptible; per l'altra, l'acció de restitució prescriu al cap de cinc anys, atenent l'article 1964 del CC, ja que es tracta d'una acció personal sense un termini específic.

3. EL PRINCIPI D'EQUIVALÈNCIA DE LA UNIÓ EUROPEA

En la qüestió prejudicial plantejada precisament s'exposa si el fet de tractar de manera diferent la nul·litat (imprescriptible) i l'acció restitutòria (prescriptible) podria contradir la Directiva 93/13 i el principi d'equivalència. En relació amb aquest últim principi, el que pretén és garantir que les normes de la UE (com és el cas de la Directiva 93/13 mencionada, que en matèria de clàusules abusives es transposa als art. 82 i 83 de la LGDCU) s'apliquin de manera justa i efectiva a tots els estats membres de la UE.

10. Reial decret legislatiu 1/2007, del 16 de novembre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei general per a la defensa dels consumidors i usuaris i altres lleis complementàries (*Boletín Oficial del Estado*, núm. 287, 30 de novembre de 2007).

Aquest principi propugna que els procediments i les normes nacionals derivades del dret de la UE han de ser almenys tan favorables com els que s'utilitzen per a fer valer drets similars que provenen del dret nacional (és a dir, que no es deriven del dret europeu). Dit d'una altra manera: les normes per a fer complir el dret europeu (o que es deriven del dret europeu) han de ser igual de favorables que les que provenen directament del dret intern.

Així, aplicant aquest principi en el supòsit analitzat, aquesta possible dissociació, és a dir, tractar de manera diferent el termini de prescripció de la nul·litat (imprescriptible) i els seus efectes restitutoris (prescriptibles) només seria acceptable (no vulneraria el principi d'equivalència) si el termini de prescripció aplicat a l'acció de restitució per una clàusula abusiva (basada en la vulneració del dret de la UE) no fos menys favorable que el termini aplicat a les accions similars (nul·litats absolutes) basades en l'incompliment del dret nacional intern.

4. LA NUL·LITAT SEGONS LA DIRECTIVA 93/13/CEE I EL PRINCIPI D'EQUIVALÈNCIA

4.1. EFECTES DE LA NUL·LITAT

Tal com es preveu en l'article 1303 del CC, la nul·litat d'una clàusula comporta la *restitutio in integrum*, de tal manera que les parts afectades han de tornar a tenir la situació personal i patrimonial anterior a l'esdeveniment invalidador («quod nullum est, nullum habet effectum»¹¹).

La sentència analitzada reconeix en l'apartat 30 que, malgrat que l'efecte de la nul·litat és total (ja que la causa que la motiva és l'existència d'una clàusula abusiva) i, per tant, un cop declarada una clàusula nul·la és com si no hagués existit mai (inexistència *ex tunc*), la protecció del consumidor no és absoluta, de manera que l'establiment de terminis de prescripció en interès de la seguretat jurídica (evitar que els procediments restin oberts indefinidament) és compatible amb el dret de la UE. De fet, aquesta tesi no és nova en el TJUE, ja que va ser tractada l'any 2021 i el Tribunal va pronunciar-se en la mateixa línia: els drets dels consumidors no són absoluts.¹² Sobre aquest tema, la Sentència del Tribunal Suprem (STS) del 9 de maig de 2013¹³ va afirmar la no retroactivitat del seu pronunciament sobre la nul·litat de les clàusules terra.

11. Rodrigo BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO (coord.), *Comentarios al Código civil*, Pamplona, Aranzadi, 2001, p. 1524 i 1526.

12. Vegeu en aquest sentit la STJUE del 22 d'abril de 2021, cas C-485/19, Profi Credit Slovakia (ECLI:EU:C:2021:313).

13. ECLI:ES:TS:2013:1916.

La possibilitat de limitar els efectes d'una declaració de nul·litat en el temps únicament seria possible amb «caràcter excepcional» i requereix el compliment de dos requisits: la bona fe dels cercles interessats i el risc de trastorns greus.¹⁴

Atenent a l'article 1303 del CC («declarada la nul·lidad de una obligación, los contratantes deben restituirse [...]»), la nul·litat comporta la restitució sense que calgui que s'al·legui de manera expressa per part del consumidor, tal com va indicar la STS del 13 de març de 2012,¹⁵ on la restitució és el resultat «natural» que persegueix evitar precisament un enriquiment injust de l'altra part i inclús pot ser apreciada d'ofici per part dels jutges.¹⁶

Cal esbrinar, doncs, si davant d'un supòsit com el plantejat en la qüestió prejudicial, podem tractar de manera diferent la nul·litat (imprescriptible) i l'acció de restitució (que prescriu al cap de cinc anys). Amb aquesta finalitat, analitzarem per separat les dues posicions doctrinals plantejades en l'apartat 2.

— *Posició A*: la nul·litat per si sola ja comporta la restitució (és una conseqüència implícita i ineludible), de manera que el termini per a sol·licitar la nul·litat i la conseqüent restitució és imprescriptible. En aquesta línia, Bercovitz,¹⁷ Garcia¹⁸ i O'Callaghan¹⁹ entenen que l'obligació de restitució sorgeix de la llei (no del contracte), de manera que la pot fixar el jutge encara que no hagi estat demandada expressament per les parts.²⁰ No seria necessari, doncs, interposar una altra acció personal de manera posterior o paral·lela a la demanda de nul·litat, ja que la mateixa nul·litat comporta la restitució de forma inherent.²¹

Es podria qüestionar si aquesta posició doctrinal suposa una vulneració de la tutela judicial efectiva (art. 24 de la Constitució espanyola) per possible indefensió judicial en perjudici de les entitats bancàries pel fet que si no s'aplica un termini màxim per a reclamar la restitució, aquestes estaran permanentment obligades a satisfer les despeses ocasionades derivades de la declaració d'una clàusula abusiva. Entenem que

14. Isabel PACANOWSKA GONZÁLEZ, «Artículo 83. La nulidad de las cláusulas abusivas y la subsistencia del contrato», a Rodrigo BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO (coord.), *Comentarios del texto refundido de la Ley general para la defensa de los consumidores y usuarios y otras leyes complementarias*, Pamplona, Aranzadi, 2015, p. 1158.

15. CLI:ES:TS:2012:2543.

16. Rodrigo BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO (coord.), *Comentarios al Código civil*, p. 1524.

17. Rodrigo BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO (coord.), *Comentarios al Código civil*, p. 1526.

18. José Ramon GARCIA VICENTE, «Art. 1303 CC», a *Comentario al Código civil*, vol. VII, Arts. 1265 a 1484, València, Tirant lo Blanch, 2023, p. 92964.

19. Xavier, O'CALLAGHAN MUÑOZ, *Código civil: Comentado y con jurisprudencia*, 3a ed., Madrid, La ley, 2001, p. 1321.

20. Vegeu també les STS del 8 de gener de 2007 (ECLI:ES:TS:2007:380) i del 9 de novembre de 1999 (ECLI:ES:TS:1999:7056).

21. Rodrigo BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO (coord.), *Comentarios al Código civil*, p. 1526.

la resposta és negativa ja que, en tractar-se d'una clàusula abusiva i, per tant, nul·la de ple dret o absoluta, ha de generar sempre els efectes restitutoris; si no, ens trobaríem davant d'un enriquiment injust per part de les entitats bancàries.

— *Posició B*: l'acció de nul·litat i l'acció de restitució són accions diferents, de manera que, per una banda, l'acció de nul·litat és imprescriptible i, per l'altra, la de restitució prescriu al cap de cinc anys, segons l'article 1964 del CC, ja que es tracta d'una acció personal sense un termini específic.

En aquesta línia, hi ha autors com Tapia,²² González²³ i Marín²⁴ que defensen que l'acció de restitució és independent de la de nul·litat i que precisament les accions que pretenguin la restitució de les despeses ocasionades per una clàusula declarada nul·la seran accions personals independents de l'acció de nul·litat, ja que aquesta última per si sola no comporta la restitució. D'aquí que sigui compatible mantenir la imprescriptibilitat de l'acció de nul·litat i la prescripció de l'acció de restitució.

Atenent a aquesta posició, doncs, s'admetria que els consumidors afectats per una clàusula abusiva podrien demanar, per una banda, la nul·litat en qualsevol moment, però, per l'altra, la restitució estaria limitada en el temps, ja que, atenent al principi de congruència i en contra del que postula la posició A, si únicament es reclama la nul·litat però no la restitució, els jutges no poden resoldre sobre fets que les parts no han fet valer.

El plantejament que se'm presenta atenent a aquest raonament és: davant de la possible existència d'una clàusula abusiva en un contracte, en quin supòsit un consumidor plantejaria només la nul·litat de la clàusula sense demanar la restitució de les despeses corresponent?

Tenint en compte aquesta posició B, davant d'una clàusula abusiva en un contracte hipotecari, com passa en el cas en qüestió, el consumidor té quatre opcions:

a) Interposar únicament l'acció de nul·litat, cosa que, atenent a la seva imprescriptibilitat, pot fer en qualsevol moment, però no es produiran els efectes restitutoris

22. Alberto Javier TAPIA HERMIDIA, «Préstamos hipotecarios: Imprescriptibilidad de la acción de nulidad de la cláusula que atribuye al consumidor el pago de los gastos asociados al contrato y prescripción de la acción reparatoria de las cantidades indebidamente pagadas. Sentencia del TJUE de 13 de marzo de 2025 (asunto C-230/24 Banco Santander)», *El blog de Alberto J. Tapia Hermida* [blog], 25 de març de 2025, disponible a: https://ajtapia.com/2025/03/prestamos-hipotecarios-imprescriptibilidad-de-la-accion-de-nulidad-de-la-clausula-que-atribuye-al-consumidor-el-pago-de-los-gastos-asociados-al-contrato-y-prescripcion-de-la-accion-reparatoria-de-la/?utm_source=chatgpt.com (última consulta: 27 octubre 2025).

23. Isabel PACANOWSKA GONZÁLEZ, «Artículo 83. La nulidad de las cláusulas abusivas», p. 1157.

24. Manuel Jesús MARÍN LÓPEZ, «La prescripción de la acción de nulidad de la cláusula de gastos», p. 86-99, esp. p. 92.

b) Interposar l'acció de nul·litat i l'acció de restitució al mateix temps (una sola demanda), tal com s'esdevé en el supòsit plantejat. Així, en cas que el jutge confirmi la nul·litat, es generaran també els efectes restitutoris corresponents.

c) Interposar només l'acció de restitució de les despeses. En aquest cas, cal tenir en compte que per tal que prosperi aquesta restitució es necessita la declaració judicial prèvia de nul·litat, de manera que no tindrà lloc la restitució per si sola.

d) Interposar l'acció de nul·litat i al cap d'un temps (com a màxim cinc anys des de la sentència que declari la nul·litat) l'acció de restitució, de manera que s'iniciaran dos processos diferents. I cal tenir en compte que, passats els cinc anys de la sentència de nul·litat, ja no es podran reclamar les despeses malgrat l'existència d'una clàusula contractual nul·la.

Segons el que s'ha exposat, davant d'una clàusula abusiva les opcions *a* i *c* resulten «buides» en si mateixes, ja que la nul·litat per si sola no produeix cap efecte en el consumidor i per tal que prosperi l'acció de restitució es necessita precisament la declaració de nul·litat. En relació amb l'opció *d*, suposa una dilació en el temps del procediment per a reclamar la restitució, així com la generació (doble) d'unes despeses per a la part demandant. Per aquest motiu, l'opció més viable és la *b*, en què la part demandant sol·licita tant la nul·litat com la restitució. Aquesta opció no permet dissociar l'acció de nul·litat i la de restitució, ja que precisament aquesta última depèn de la confirmació de l'altra. Per això, coincidint amb la posició A, considerem que l'efecte restitutori prové de la mateixa declaració de nul·litat (per imperatiu legal, no contractual), sens perjudici que la part demandant la sol·liciti (principi de justícia pregada) quan interposi l'acció de nul·litat, malgrat que no té per què fer-ho (la restitució ve marcada per la llei).

4.2. COMPATIBILITAT AMB EL PRINCIPI D'EQUIVALÈNCIA DE LA UNIÓ EUROPEA

El TJUE declara que la compatibilitat o convivència d'ambdues realitats jurídiques (imprescriptibilitat de l'acció de nul·litat d'una clàusula abusiva i prescripció dels efectes restitutoris) queda condicionada al principi d'equivalència, que exigeix que el jutge nacional comprovi si, dins l'ordenament jurídic espanyol i en àmbits no coberts per la Directiva 93/13 (és a dir, nul·litats diferents de les de clàusules abusives), existeixen accions de restitució basades en una declaració de nul·litat semblant (per objecte, causa i elements essencials) i que, segons la norma o jurisprudència interna, no estiguin sotmeses a un termini de prescripció comparable amb l'aplicat a l'acció de restitució objecte de litigi.

Amb aquesta decisió, el TJUE obliga que els estats garanteixin la coherència entre els procediments de protecció del dret de la UE i els procediments purament interns de cada país.

Per tant, la pregunta per a poder resoldre la qüestió prejudicial és: ¿existeix en l'ordenament jurídic espanyol una norma o doctrina jurisprudencial que prevegi que l'acció de nul·litat i l'acció dirigida a fer valer els efectes restitutoris derivats de la declaració de nul·litat estan sotmeses al mateix termini de prescripció (és a dir, que totes dues són imprescriptibles)?

A l'hora de respondre a aquesta qüestió ens podem trobar amb dues opcions:

— *Opció A*: si el jutge comprova que en el dret espanyol hi ha accions internes semblants a les del cas analitzat que no tenen termini de prescripció (per exemple, casos de nul·litat absoluta segons el Codi civil, com ara nul·litat de contractes per causa il·lícita) i les accions de restitució respectives tampoc no en tenen, llavors, aplicant el principi d'equivalència, no es pot imposar un termini de prescripció a l'acció de restitució per clàusules abusives. És a dir, el consumidor tindria dret a reclamar la restitució de les despeses sense límit de temps, igual que en altres casos de nul·litat similars en el dret espanyol.

— *Opció B*: si el jutge comprova que en el dret espanyol les accions de restitució derivades d'una nul·litat semblant a la del cas tenen un termini màxim de prescripció, llavors el jutge pot mantenir el termini de prescripció en els casos de clàusules abusives, ja que no hi hauria un tracte pitjor que el que es dona en altres situacions internes comparables derivades directament del mateix dret intern.

Precisament, el jutge afirma en la mateixa qüestió prejudicial que la dissociació de nul·litat i restitució no existeix en l'ordenament jurídic espanyol, de manera que, en certa manera, assenyalava l'opció A.

5. CONCLUSIONS

El dubte plantejat en la qüestió prejudicial sobre si és possible la dissociació de l'acció nul·litat i l'acció de restitució és un tema que no és aliè al debat doctrinal i jurisprudencial en matèria civil al voltant de la naturalesa de la nul·litat i els seus efectes restitutoris. En aquest supòsit analitzat, a més, la nul·litat és provocada per l'existència d'una clàusula abusiva; per tant, es tracta d'una nul·litat absoluta o de ple dret.

D'una banda, seguint la línia doctrinal de González, Tapia i Marín, sí que es poden tractar de manera diferent les dues accions i sí que es podria limitar el termini per a reclamar la restitució de les despeses, ja que es tracta d'una acció diferent de la de nul·litat tot i ser aquesta última imprescriptible. Així doncs, la dissociació superaria la prova del principi d'equivalència, ja que s'entén que en l'ordenament jurídic espanyol les accions es diferencien en supòsits de nul·litat absoluta similars i, per tant, es pot limitar a cinc anys el termini per a interposar l'acció de restitució tot mantenint la imprescriptibilitat de l'acció de nul·litat.

D'altra banda, seguint la línia com Bercovitz, Garcia i O'Callaghan, la mateixa nul·litat comporta de manera inherent la restitució i, doncs, no es reconeix la dissociació entre les dues accions, ja que per a poder restituir com a conseqüència d'una nul·litat és imprescindible que abans existeixi la nul·litat. Segons aquesta línia, la dissociació plantejada en la qüestió prejudicial vulnera el principi d'equivalència perquè en el nostre ordenament no existeix cap altre supòsit semblant al del cas (una nul·litat absoluta que genera l'efecte restitutori), en què es dissocien les accions.

No obstant això, hem vist que en determinats supòsits, atesa la particularitat de la nul·litat pels efectes que podria tenir per a la seguretat jurídica o per al conjunt de l'economia d'un país, s'admet que els drets dels consumidors (o els efectes que es preveuen en el dret civil en matèria de nul·litat) no siguin absoluts i, per tant, que sigui possible aplicar limitacions precisament en els efectes de la nul·litat.

Al nostre entendre, si es dissociessin les accions ens trobaríem davant d'una situació incongruent pels motius següents:

a) L'acció de nul·litat (en aquest cas, absoluta) quedaria desnaturalitzada perquè, passats cinc anys de la declaració d'una clàusula abusiva i, per tant, nul·la, ja no es podria fer efectiu l'efecte restitutori d'aquesta.

b) Com a conseqüència d'això anterior, ens trobaríem davant d'un enriquiment injust per part de les entitats bancàries, ja que, passats els cinc anys des de la declaració de nul·litat, no haurien de retornar les despeses, malgrat que haguessin estat originades per una clàusula nul·la de ple dret.

c) La restitució de les despeses derivades d'una clàusula abusiva no es pot dur a terme sense la declaració de nul·litat prèvia, de manera que, en els casos en què s'interposen les dues accions en una mateixa demanda, com passa en el cas plantejat, s'estaria limitant temporalment el temps per a poder al·legar una clàusula abusiva i reclamar les despeses corresponents.

Per aquest motiu, considerem que si es dissocies l'acció de nul·litat i la de restitució s'atemptaria contra el principi d'equivalència i contra la Directiva europea 13/93, de manera que no seria possible aplicar un termini màxim de cinc anys per a poder reclamar la restitució derivada d'una declaració de nul·litat.

BIBLIOGRAFIA

- BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, Rodrigo (coord.). *Comentarios al Código civil*. Pamplona: Aranzadi, 2001.
- DUQUE DOMÍNGUEZ, Justino, F. «Las cláusulas abusivas en contratos de consumo». A: NIETO CAROL, Ubaldo. *Condiciones generales de la contratación y cláusulas abusivas*. Valladolid: Lex Nova, 2000.
- GARCIA VICENTE, José Ramon. «Art. 1303 CC».en *Comentario al Código civil*. Vol. VII, *Arts. 1265 a 1484*. València: Tirant lo Blanch, 2023.
- LÓPEZ DONAIRE, Maria Belén. «Comentario a la Ley 42/2015, de 5 de octubre, de reforma de la Ley 1/2000, de 7 de enero, de enjuiciamiento civil. En especial la reforma de los juicios verbales». *Gabilex*, núm. 4 (deseembre 2015).
- MARÍN LÓPEZ, Manuel Jesús. «La prescripción de la acción de nulidad de la clausula de gestos y de la acción de restitución de los gastos abonados». *Revista CESCO de Derecho de Consumo*, núm. 22 (2017), p. 86-99.
- O'CALLAGHAN MUÑOZ, Xavier. *Código civil: Comentado y con jurisprudencia*. 3a ed. Madrid: La Ley, 2001.
- PACANOWSKA GONZÁLEZ, Isabel. «Artículo 83. La nulidad de las cláusulas abusivas y la subsistencia del contrato». A: BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, Rodrigo (coord.). *Comentarios del texto refundido de la Ley general para la defensa de los consumidores y usuarios y otras leyes complementarias*. Pamplona: Navarra, 2015.
- ROYO-VILLANOVA ÁLVAREZ, Segismundo. «Comentario de cuatro sentencias del Tribunal Supremo de 23 de enero de 2019 (46/2019, 47/2019, 48/2019, Y 49/2019). La cláusula de gastos en los préstamos hipotecarios de consumidores: la abusividad y sus consecuencias». A: YZQUIERDO TOLSADA, Mariano. *Comentarios a las sentencias de unificación de doctrina: (Civil y mercantil)*. Vol. 11. Madrid: Dykinson, 2019.
- TAPIA HERMIDIA, Alberto Javier. «Préstamos hipotecarios: Imprescriptibilidad de la acción de nulidad de la cláusula que atribuye al consumidor el pago de los gastos asociados al contrato y prescripción de la acción restitutoria de las cantidades indebidamente pagadas. Sentencia del TJUE de 13 de marzo de 2025 (asunto C-230/24 Banco Santander)». *El blog de Alberto J. Tapia Hermida* [blog], 25 de març de 2025.